

Maria Czujowa (1932-2018)

Maria Czuj (Czujowa), z domu Włodarczyk, urodziła się 29 kwietnia 1932 r. w Czarnochowicach (gm. Wieliczka). Ojciec Andrzej Włodarczyk, był pracownikiem kolei, matka Maria nie pracowała zawodowo, zajmując się wychowaniem czterech córek (Marii, Zofii, Heleny, Stanisławy) oraz dwóch synów (Adolfa i Jana).

W 1948 r. Maria ukończyła szkołę powszechną w Wieliczce i rozpoczęła naukę w Żeńskiej Szkole Przemysłowej w Krakowie, zdając maturę w 1951 r. W 1953 r. ukończyła dwuletnie Liceum Bibliotekarskie i w ramach obowiązującego wówczas nakazu pracy została zatrudniona w Bibliotece Domu Kultury Budowlanych w Nowej Hucie na stanowisku instruktora, następnie (od 1954 r.) kierownika biblioteki. Tam zapoznała się praktycznie z organizacją biblioteki, gromadzeniem i opracowaniem zbiorów, problemami upowszechniania czytelnictwa oraz szkolenia bibliotekarzy bibliotek zakładowych w przedsiębiorstwach budowlanych. Pierwsze lata pracy były też okresem intensywnego doształcania w zawodzie. I tak w okresie od 3 stycznia do 3 kwietnia 1955 r. uczestniczyła w kursie dla kierowników bibliotek i instruktorów oświatowych, zorganizowanym przez Centralną Radę Związków Zawodowych (CRZZ) w Krakowie.

Po zlikwidowaniu w 1957 r. Domu Kultury Budowlanych rozpoczęła starania o przyjęcie do pracy w Bibliotece Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej (AGH), która wyróżniała się wśród innych bibliotek Krakowa, a nawet Polski, zarówno odpowiednio dobraną kadrą, właściwą organizacją, lepszymi, jak na tamte czasy, warunkami lokalowymi. Dyrektorem był Władysław Piasecki, otwarty na modernizację bibliotek na wzór zachodni, m.in. specjalista od budownictwa modularnego,

Maria Czujowa

z którym zapoznał się w USA. Dokładał starań, aby zatrudniać pracowników z wyższymi kwalifikacjami oraz młodą kadrę, którą mobilizowano do stałego kształcenia się, zarówno przez podejmowanie studiów wyższych, jak i udział w szkoleniach, konferencjach, sesjach. We wspomnieniach czytamy, że dyrektor wymagał, by każdy nowo przyjmowany pracownik miał rekomendację znanych w środowisku osób. Maria Włodarczyk otrzymała pozytywną opinię od Genowefy Dulębowej, nauczycielki z Liceum Bibliotekarskiego i od 1 października 1957 r. rozpoczęła pracę w Bibliotece Głównej AGH.

Będąc osobą inteligentną i ambitną zdawała sobie sprawę z rangi Biblioteki AGH, szerokich zainteresowań czytelników, wymagających od bibliotekarzy służenia pomocą w poszukiwaniach z różnych dziedzin. Gotowa na nowe wyzwania zwróciła się z prośbą do dyrekcji o wyrażenie zgody na podjęcie studiów. Po uzyskaniu aprobaty dyrektora, w tym samym roku rozpoczęła zaoczne studia wyższe na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego, na którym, jako jednym z trzech uniwersytetów w Polsce prowadzono wówczas kierunek bibliotekoznawstwo. Właśnie we Wrocławiu dane jej było uczestniczyć w zajęciach prowadzonych przez znakomitych wykładowców, m.in. profesorów: Bronisława Kocowskiego, Karola Głombiowskiego, Martę Burbiankę, Marię Szwejkowską, Franciszka Pajączkowskiego, Antoniego Knota. W tym samym czasie rozpoczęła pracę w Bibliotece AGH oraz studia Elżbieta Hebrowska (po mężu Dudzińska). Jak wspomina:

Atmosfera na studiach była znakomita, dzięki kadrze, wywodzącej się głównie z pracowników naukowych ze Lwowa i Wilna. Możliwość słuchania wykładów, wygłaszanych pięknym językiem, z głębokim znawstwem przedmiotu, kulturą, przynosiła satysfakcję studiowania, mimo, że studia zaoczne, łączone z pracą zawodową wymagały wielu wyrzeczeń. Uczelnia nie zapewniała rezerwacji noclegów ani żadnych warunków bytowych. Do Wrocławia z Krakowa nie było wiele pociągów.

Najczęściej przyjeżdżaliśmy o rannym brzasku, wymęczone siedzeniem całą noc w ciasnocie, na twardych ławkach i szliśmy na sesję. Czasem przyjeżdżaliśmy późnym wieczorem, krążąc po bardzo podejrzanych hotelach, które nie miały dla nas wolnych pokoi. Dopiero w późniejszych latach udawało się nam nocować u koleżanek wrocławianek. Sesje trwały często trzy dni. Wspólnie z Marią planowaliśmy zdawanie kolejnych egzaminów, powtarzałyśmy materiał z grupą przyjeżdżających studentów. Posiłki jadłyśmy skromne, żeby oszczędzić na najtańsze bilety do Opery (na tzw. jaskółce). Po każdej sesji byliśmy zapraszane przez dyrektora Piaseckiego, który interesował się zarówno tematyką wykładów, jak i naszymi wynikami.

Maria Włodarczyk przygotowywała pracę magisterską na seminarium „Stare Druki” prowadzonym przez profesora B. Kocowskiego. Studia ukończyła 27 czerwca 1963 r. broniąc pracy magisterskiej „Drukarstwo brzeskie do XVIII w. włącznie”, w której zwróciła uwagę na druki w języku polskim.

W Bibliotece Głównej AGH, zgodnie z obowiązującymi wówczas zasadami, pracowała kolejno w Oddziale Opracowania Zbiorów Zwartych i Ciągłych, w Oddziale Udostępniania, Oddziale Zbiorów Specjalnych oraz Oddziale Gromadzenia. Dzięki temu miała obraz funkcjonowania biblioteki szkoły wyższej. W 1964 r. przeszła do Oddziału Informacji Naukowej. Po kilku latach pracy w tym Oddziale, w 1968 r. została skierowana przez dyrekcję na dwuletni cykl kursów dokształcających z zakresu dokumentacji i informacji naukowej, zorganizowanych przez Ośrodek Dokumentacji i Informacji Naukowej Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, wówczas przodującą placówkę w tej dziedzinie w Polsce. Zdobytą na kursach wiedzę chętnie dzieliła się ze swoimi współpracownikami, wzorując się na postępowaniu dyrektora Piaseckiego i kierownikach Biblioteki, którzy biorąc udział w konferencjach, zjazdach, seminariach informowali personel o nowatorskich tendencjach w bibliotekach. Informacje zdobyte na kursach pozwoliły Marii Włodarczyk na wprowadzenie szeregu zmian przy organizowaniu pracy w Oddziale Informacji Naukowej.

Przeżyła wszystkie szczeble kariery zawodowej od młodszego bibliotekarza do starszego kustosa dyplomowanego. W 1966 r. zdała egzamin przed Komisją Egzaminacyjną dla Bibliotekarzy Dyplomowanych przy ówczesnym Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego, dzięki czemu

uzyskała uprawnienia bibliotekarza dyplomowanego. Jednak ze względu na limitowanie stanowisk bibliotekarzy dyplomowanych w AGH dopiero 1 stycznia 1969 r. została powołana na stanowisko kustosa dyplomowanego (od 1 lutego 1973 r. starszego kustosa dyplomowanego). W 1968 r. Maria Włodarczyk wyszła za mąż za Jana Czuję, dziennikarza. W 1969 r. urodził się im syn Łukasz, obecnie reżyser filmowy.

W Oddziale Informacji Naukowej pełniła początkowo funkcję kierownika Sekcji Dokumentacji (1972-1976), a następnie kierownika Sekcji Informacji (1976-1983). 1 października 1984 r. objęła kierownictwo Oddziału Informacji Naukowej i sprawowała je aż do chwili przejścia na emeryturę, tj. do końca 1997 r. Obowiązki kierownika przejęła po znanej w środowisku bibliotekarskim Helenie Jareckiej, organizatorce tego Oddziału.

W codziennej pracy bibliotekarskiej Maria Czujowa wykazywała dużo inicjatywy, operatywności i osobistego zaangażowania w obsłudze użytkowników i tego uczyła swoich następców. Przez cały okres swojej aktywności zawodowej łączyła praktykę bibliotekarską z działalnością dydaktyczną. W tajniki pracy dydaktycznej wprowadziły ją Helena Jarecka i Wanda Pindłowa, wówczas również pracowniczka tego Oddziału, a później profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i dyrektor Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ. Maria Czujowa była wspólnie z W. Pindłową, inicjatorką szkoleń i autorką programów zajęć dla studentów III i IV roku studiów AGH w zakresie informacji naukowej i metodyki poszukiwań bibliograficznych. Opracowała ponadto programy szkoleń m.in. dla studentów I roku Wydziału Elektrotechniki Górniczej i Hutniczej specjalności elektronika. Inicjatorem wprowadzenia takich zajęć do programu studiów był ówczesny dziekan wydziału, który uważał, że studenci od początku studiów powinni sprawnie posługiwać się informacją naukową, szczególnie w tak szybko rozwijającej się dziedzinie, jak elektronika. Mając to na uwadze zaproponował w I semestrze zajęcia w wymiarze 45 godzin dydaktycznych (30 godz. wykładów i 15 godz. ćwiczeń). Było to posunięcie innowacyjne na miarę ogólnopolską. Pani Maria prowadząc te zajęcia z pasją, wprowadzała studentów w zawiłości Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej, zasady korzystania z wydawnictw abstraktowych, takich jak kartoteka dokumentacyjna Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej (CINTE), Referatywny Żurnal czy INSPEC.

Chcąc być ciągle „na bieżąco”, brała udział w szkoleniach i bibliotekarskich kursach doszkalających oraz specjalistycznych organizowanych przez Ośrodek Dokumentacji i Informacji Naukowej PAN w Krakowie i Warszawie, w późniejszym okresie również jako wykładowca. Jej rola w kształceniu nowych kadr bibliotekarskich jest nie do przecenienia. Organizowała i sprawowała kierownictwo nad wakacyjnymi praktykami dla studentów bibliotekoznawstwa z różnych ośrodków akademickich w kraju (1968-1997). Jako uznany praktyk przez kilka lat prowadziła również zajęcia dydaktyczne z zakresu informacji naukowej w Zakładzie Bibliotekoznawstwa Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (1977-1983), w punkcie konsultacyjnym CINTe w Krakowie (1973-1980), w Centrum Edukacji Bibliotekarskiej, Informacyjnej i Dokumentacyjnej. Filia w Krakowie (późniejsze Pomaturalne Studium Bibliotekarskie Zaoczne) (1983-2000).

Organizacja wystaw to druga dziedzina, w której doskonale się czuła. Często – czy to przygotowując scenariusz wystawy, czy selekcionując materiały do niej – przesiadywała w Bibliotece długo po jej zamknięciu, nie zważając, że to już prawie noc. Pierwszą wystawą, w której organizacji uczestniczyła, była wystawa „Szukaj igły w stogu siana” dotycząca poszukiwań bibliograficznych, przygotowana w 1966 r. na inaugurację działalności Biblioteki Głównej w nowym gmachu. Później sama była inicjatorką wielu wystaw tematycznych, m.in.: „Szukaj wiedzy poza swoją specjalnością” (1966), „Książka techniczna w ujęciu historycznym” (1966), „Maszyny matematyczne w służbie nauki i techniki” (1968), „Górniki i hutnicy w literaturze polskiej” (1971), „Tajne nauczanie w Krakowie w okresie okupacji 1939-1945” (1976), „Z historii i tradycji Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Górnictwa” (1982), „Prawo górnicze Wolnego Miasta Krakowa na tle rozwoju ustawodawstwa górniczego na ziemiach polskich 1844-1984” (1984), „Henryk Sienkiewicz. W 140-lecie urodzin i 70-lecie śmierci” (1986).

Dzieliła się swoimi doświadczeniami dydaktycznymi w wielu artykułach na ten temat, m.in.: *Dydaktyka w Bibliotece Akademii Górniczo-Hutniczej. Szkolenie studentów jako użytkowników informacji*, w: *Z zagadnień bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w szkole wyższej* (1990); *Historia i teraźniejszość (z problematyki szkolenia studentów w zakresie informacji naukowej realizowanego w Bibliotece Głównej AGH w Krakowie)*, w: *Funkcje naukowo-badawcze i dydaktyczne biblioteki akademickiej*

(1996); *Początki działalności informacyjno-dydaktycznej w Bibliotece Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie*, w: *Przestrzeń informacji i komunikacji społecznej ZN UJ* (2004). Ponadto była autorką kilku biogramów opublikowanych w *Słowniku pracowników książki polskiej*. Pod jej kierunkiem została opracowana *Bibliografia publikacji pracowników Akademii Górniczo-Hutniczej w latach 1968-70* (1999). Była również współautorką publikacji *Trudne lata Akademii Górniczej* (1989), o dziejach uczelni w okresie okupacji oraz informatorów o Bibliotece Głównej. Współredagowała kwartalnik „Wykaz nowości zagranicznych”.

Przełożeni wysoko oceniali jej zaangażowanie, przede wszystkim w działalność dydaktyczną, co potwierdzały przyznawane wielokrotnie nagrody, wyróżnienia i odznaczenia, m.in. Złoty Krzyż Zasługi (1977), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1989), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1992). Została uhonorowana również Złotą Odznaką Związku Nauczycielstwa Polskiego (1974), Medalem Jubileuszowym 70-lecia AGH oraz odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1998). Za swoją działalność wielokrotnie wyróżniana nagrodami rektorskimi.

Działała aktywnie w Stowarzyszeniu Bibliotekarzy Polskich (była m.in. członkiem Zarządu Okręgu Krakowskiego w latach 1980-1981), Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej (PTIN), współpracując przy organizacji II, III, i IV Forum Informacji Naukowo-Technicznej. Należała do ZNP, później do NSZZ „Solidarność”.

Po 40 latach pracy w bibliotekarstwie, 31 grudnia 1997 r. przeszła na emeryturę. Jeszcze przez wiele lat interesowała się tym, co się dzieje w Bibliotece, odwiedzając pracowników OIN i uczestnicząc w ważnych dla Biblioteki Głównej wydarzeniach.

Maria Czujowa zmarła 6 listopada 2018 r. w Krakowie, w wieku 86 lat. Pochowana została w rodzinnym grobie na cmentarzu parafialnym w Borzęcinie (pow. brzeski).

Anna Chadałaj, Jerzy Krawczyk

Wybrane materiały biograficzne

Chadałaj Anna: *Maria Czuj* (29.04.1932 – 06.11.2018). – „Bibliotekarz” 2019 nr 3

- Czujowa Maria: *Początki działalności informacyjno-dydaktycznej w Bibliotece Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie*. W: *Przestrzeń informacji i komunikacji społecznej*. Pod red. Marii Kocójowej. Kraków 2004
- Dudziak-Kowalska Małgorzata, Janczak Barbara, Krawczyk Jerzy: *Czuj (Czujowa) Maria*. W: *Nie tylko bibliotekarze...: pracownicy bibliotek Akademii Górniczo-Hutniczej w stuleciu Uczelni*. Kraków 2019
- Krawczyk Jerzy, Janczak Barbara, Dudziak-Kowalska Małgorzata: *Czuj (Czujowa) Maria*. W: *Bibliotekarze w dziewięćdziesięcioleciu Akademii Górniczo-Hutniczej*. Kraków 2009
-

Akta osobowe w Archiwum Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie
Informacje uzyskane od syna Łukasza Czuj i Elżbiety Dudzińskiej